

Riigikogu esimehe Eiki Nestori kõne

Riigikogu XIII koosseisu VIII istungjärgu avaistungil 10. septembril 2018

Austatud president Kersti Kaljulaid, austatud Riigikogu, hea peaminister Jüri Ratas ja Vabariigi Valitsus, lugupeetud põhiseaduslikud institutsioonid, kõrged saadikud, head Eesti inimesed ja meie sõbrad.

Alustame Riigikogu kolmeteistkümnenda koosseisu viimast poolaastat kindlas teadmises, et järgmise aasta märtsis valitakse saja aastaseks saanud Eesti riigis ka parlamendi neljateistkümnemes koosseis. Ehk siis Eesti on vaba ja demokraatlik riik, kus on hästi toimiv ja tasakaalus põhiseadus. Kus vaatamata kõigele on naeratavaid ja oma riigile laulvaid inimesi rohkem kui tussaseid ja tigeid. Kus osatakse vabaks saada ja oma elu arendada, aga kus ei ole kadunud ka mälestus sellest, kuidas võib vabadusest ka ilma jääda.

Seetõttu on meile oluline ja arusaadavam, et mis iganes katse kas või ainult murendada meiega samu väärtusi kandvate riikide ja rahvaste ühtsust, ei ole meie huvides. Ütlemine - „Eesti eelkõige“, tähendab meie jaoks ka – „Ühinenud Euroopa eelkõige“, demokraatlike õigusriikide kaitseliit – „NATO eelkõige“. Siinkohal ei karda ma olla sinisilmne, aga usun, et enamus valijaid meie sõprade juures on sama meelt, kui ütlemisse oma riigi nimi kirjutada. Ja mitte ainult saatusekaaslastes Lätis ja Leedus vaid kõigis meie liitlasriikides. Aga ometigi on osa valijaid hakanud selles kahtlema ja tugevasti kahtlema. Mujal rohkem, meil tänu Molotovile ja Ribbentropile vähem. Öelda, et need inimesed on lihtsalt rumalad, oleks rumalus. Suurim väljakutse demokraatlikele riikidele on anda tagasi kindlustunne neile inimestele, kelle jaoks uus tegelikkus on osutunud liiga keerukaks. Inimest, kes ei tea mida teha, on lihtne hirmutada. Ja nendel hirmudel päevitavad populistid ja demokraatlikke väärtusi ka oma riigis jalge alla tallavad tegelased kasutavad seda rõõmuga ära. Mul oleks hea meel, kui nende eesmärgid oleks erinevad, aga mine sa tea.

Siinkohal rääkisin ma Eesti huvidest ja ole sa parem- või vasakpoolne või üldse ilma pooleta, siis vabadus ongi meie ühine huvi. Kes ei usu, lugegu põhiseadust. Selle suve kõige tõsisem lugemine oli ühe päevalehe juhtkiri, mis ilmus peale kahe maailma suure riigi juhi kohtumist Helsingis. Pealkirja ei mäleta, aga sisu on lühidalt kokku võetav järgmiselt – õnneks läks mööda, meist nad ei rääkinud. Juhtkirja autorist saan aru, aga kriibib hinge ikkagi, et selline juhtkiri pidi üldse ilmuma. Olgu siis või valeuudiste poolt üles köetuna.

Ühistele väärtustele põhinev koostöö Euroopas ning mitmete rahvuste rahumeelne koos elamine Eestis on edulugu, mida tunnevad ähvardusena need, kes on harjunud omakasu eesmärgil riike ja rahvaid üksteise vastu üles ässitama. Ärme teeme neile seda kingitust.

Täiesti arusaadavalt on reeglitel põhineva rahvusvahelise korra murenemine on tekitanud paljudes ärevust.

Austades igati teiste riikide ja rahvaste poolt demokraatlikult langetatud otsuseid ei ole Eestil mingit võimalust mitte meelde tuletada Euroopa kurba ajalugu eelmise sajandil. Ka me ise ei tohi seda unustada. Uskudes ja usaldades täielikult meie välis- julgeolekupoliitilisi teenistusi soovin neile jõudu, jaksu ja edu. Mul on hea meel, et ka Riigikogus oleme me suutnud hoida

nendes poliitikates valdavalt ühtset meelt ja olen täiesti veendunud, et nii saab olema ka järgmises Riigikogus, mille koosseisu otsustavad valijad järgmise aasta märtsis.

Ja seoses nende valimistega ongi mul teile järgmine jutt. Tegelikult ennast igati õigustanud parlamentaarse demokraatia mudel eeldab, et poliitiliselt aktiivsed inimesed kogunevad erakondadesse. Aga tahame või ei taha, siis erakondade maine on paraku madalam, kui me soovime. Eks meil kõigil tuleb siin endale tuhka pähe raputada ja saan aru, kui keegi arvab, et teised peaksid endale rohkem raputama, aga nali naljaks – saab ju paremini, eks? Siinkohal tahan tunnustada presidenti, kes oma 20. augusti kõnes just julgustas inimesi poliitikasse tulema. Kuidas aga nad julgevad seda teha, kui kõiges halvas on süüdi just need samad erakonnad?

Eriti kurvaks teeb, kui erakondi siunavad endised riigikogu liikmed. Ma tean, et ka nemad andsid oma volituste ajal neile jõukohase panuse Eesti riigi arengusse. Aga kui rahvasaadiku loeng teemal „Aktuaalsed probleemid eesti põhiseaduses“ koosnes eranditult seletusest sellest, kuidas saadik oma kuluhüvitisi kasutas, siis ma ei imesta, et valijad teda siia uuesti tagasi pole valinud. Neid samu hüvitisi oskas ta kasutada tõesti suurepäraselt. Lageda aga nüüd üllitisi sellest, kuidas kõigis hädaes on süüdi erakonnad, pole aus ja eelkõige selle erakonna vastu, kuhu saadik kuulus. Vabandan, kui kellelegi näis öeldu *stand-up* komöödiana, aga just selliste lihtsate must valgete rumalustega me vähendamegi selle töö tähtsust, mida tegelikult erakonnad teevad.

Muuseas järgmise aasta märtsis meid kõiki ei valita siia tagasi. Austame seda tööd, mida me teinud oleme.

Valimiste eel muutuvad erakondade poolt antavad sõnumid teadagi erksamaks, aga samas ka lühemaks. Nii on olnud meil ja nii on mujal ja ju see on siis reaalsus, millega meil arvestada tuleb. Kutsun teid üles aga selgitama oma põhimõtteid ja demokraatia aluseid meie kehtiva põhiseaduse raames ka väljaspool valimiskampania aega. Ühtpidi võib loota, et meist kõigist saadaks siis paremini aru. Ehk saaks selgeks, et tegelikult on meil kõigil lisaks igapäevasele kulbi liigutamisele olemas ka pikem vaade Eesti tulevikule. Kuulates avalikku debatti demokraatia teemadel ei ole ju raske teha järeldust, et näiteks meil kasutatava proportsionaalse valimissüsteemi ja majoritaarse valimissüsteemi plussid ja miinused ei ole selged isegi rohkete ettepanekute tegijatele. Kui me soovime, et kõik märkimisväärse toetusega maailmavaated oleks esindatud parlamendis, siis tuleb tänase korraldusega jätkata. Saab tõesti kasutada ka lihtsamaid mooduseid, aga siis võime jõuda parlamendini, kus on esindatud ainult kaks erakonda, kes võib-olla ka kahe peale kokku ei esinda pooligi valijatest. Seda kõike ei peaks häbenema selgitada, vastupidi – ehk siis oleks ka arusaadav, miks osa Eesti inimesi on erakondade liikmed.

Kõigile tulijatele aga tere tulemast. Erakonna moodustamiseks on teatavasti tarvis programmi, põhikirja ja 500 liiget. See on asja formaalne pool. Lisaks sellele oleks ka vajalik maailmavaade või kui kellelegi näib see sõna vastuvõetamatu, siis vähemalt põhimõtteid, mille alusel ja miks kokku tuldi. Muidu ei saa valijad teist aru. Soovin kõigile uutele tulijatele tarmukust ja loominguulist rõõmu. Seoses kooli aasta algusega tuleb aga paratamatult pähe selline mõte. Loodetavasti kõigile koolis käinutele arusaadav. Et kontrolltöid ja eksameid edukalt teha, tuli käia tunnis. Kui nüüd Riigikogu tööd korraldada nii, et osad käivad tunnis ja teised mitte, siis need viimased kas hakkavad maha kirjutama või kukuvad eksamil läbi. Mõlemad võimalused ei sobi parlamendi jaoks kohe kuidagi.

Ja ei väsi ma kordamast, et kaasaegne teadmiste küllane maailm on esitanud demokraatiale uue väljakutse nimega - avatus. Ja seda mitte ainult Eestis. Mu lemmiklugemine siin saalis on eel nõude teise lugemise ajal komisjoni poolt esitatav seletuskiri. Aga mitte ainult nende seletuskirjade, vaid üldise suhtumise põhjal julgen komisjone tänada. Riigikogu komisjonide töö on

muutunud viimaste aastate jooksul avatumaks ja kaasavamaks. Tulemus – vaadake, tasapisi hakatakse mõistma, et seaduseid ei võta vastu valitsus ning sageli leitakse valitsuse väljapakutu asemel hoopis uus ja parem lahendus.

Tõsi, ka täna on kodanikuühiskonnaga koos töötamise tase veel mingil määral ebaühtlane. Oleme ka näiteks saanud õigustatud pahameele osaliseks, et suurt huvi tekitanud eelnõude puhul on võtnud komisjonide töö avalikuks tegemine liiga kaua aega. Nii et kindlasti on, mida paremaks putitada. On selline ütlus, et asi areneb.

Nii, nagu on aastate jooksul arenenud Riigikogu töövorm nimega „olulise tähtsusega riiklik küsimus“. Eks esialgu oli tõsine kahtlus, et parlamendirühmad kasutavad seda vormi ära oma poliitilise agenda tutvustamiseks ja populaarseks tegemiseks. Tõele au andes, seda tehtigi aga ilma suurema eduta. Tänapäevaks on ka fraktsioonide algatused oluliselt tähtsas küsimuses palju sisulisemad ja eriti head on komisjonide algatused. Näitena kas või riigireformi erikomisjoni poolt algatatu. Kunagi oli meie koolihariduses selline mõiste nagu „kohustuslik kirjandus“. Riigireformi arutelu stenogramm täiskogul peaks olema „kohustuslik kirjandus“ kõigile, kes teevad rohkelt täna sellel teemal ettepanekuid. Võite leida toetust oma ettepanekutele ja võite ka mitte leida, aga targemaks saate igal juhul. Mis ongi ju olulise tähtsusega riikliku küsimuse arutamise üks mõte.

Riigireformist veel. Seejuures ei ole arvamus kindlasti aplausi toov vaid vastupidi. Head Eesti inimesed. See Riigikogu koosseis siin ei ole presidendi või siis Riigikogu juhatuse poolt tööle võetud. See koosseis on teie valitud aastal 2015. Järgmise koosseisu Te valite 2019. aasta märtsis. Kõik ettepanekud riigireformi asjus, mis vähendavad Riigikogu pädevust, vähendavad ka tegelikult valijate õigusi. Otsuseid tuleb riigis ikka teha ja valik on, kas seda teevad teie poolt valitud ja volitatud inimesed, või keegi teine.

Põhiseaduslikus Assamblees leitud tasakaal suuruste vahel – Riigikogu, president, vabariigi valitsus, riigikohus, õiguskantsler, riigikontroll – on siiani töötanud suurepäraselt. Meil pole olnud nii öelda põhiseaduslikku kriisi. Ärme loome reformi käigus isegi võimalust, et selline kriis saaks tekkida.

Riigikogu saab täita oma ülesandeid siis, kui ta on rahva poolt volitatud seda tööd 24/7 tegevate inimeste kogu. Demokraatlik riigikorraldus on vähemalt samaväärt kaitset vajav hüve nagu puhaskas joogivesi. Jah, sellest mööda vaatamine võib tuua hetkelist kasu, kuid ka aastate pikkuseid eksirännakuid.

Soovin kõigile töökalt valimiste eelset sügist ja valijatele häid valikuid 2019 aasta märtsi.